Taalbeleidsplan Het Saenredam, 2023-2024

Ken Besuijen, juni 2023

Taalbeleidsplan Het Saenredam, 2023-2024

+ Bijlage: activiteitenplan

Organisatie, werkwijze en verantwoordelijkheden

Aansturing door: Marieken Pronk
Coördinatie door: Ken Besuijen
Andere gefaciliteerde: Tineke Keuning

Situatieschets

De school
Het Saenredam is een school voor mavo en havo en is onderdeel van OVO (Openbaar Voortgezet Onderwijs) Zaanstad. Tot 1 augustus 2019 was het een school voor vmbo en daarna is de transitie naar een school voor mavo en havo ingezet. De transitie is met ingang van schooljaar 2023-2024 voltooid en dan biedt de school plaats aan plusminus 800 mavo- en havoleerlingen. Aan het eind van schooljaar 2023-2024 zullen de eerste havoleerlingen examen doen. Ten grondslag aan hun succes ligt het taal- en leesvaardigheidsniveau. Helaas staat de Nederlandse leerling, en daarmee de leerling op het Saenredam, er wat dat betreft niet goed voor.

Het niveau leesvaardigheid en woordenschat van leerlingen in Nederland is ernstig aan het dalen. Pisa Nederland (www.pisa-nederland.nl) meet elke drie jaar het niveau leesvaardigheid onder jongeren in 15 EU-landen. De uitkomsten van het leesonderzoek zijn zorgwekkend. Al in 2018 scoorden Nederlandse leerlingen lager dan alle voorgaande jaren en voor het eerst ook lager dan in de 15 EU-landen. Meisjes, daarentegen, lezen nog steeds beter dan jongens. Ook op het Saenredam zien we aan de CITO-scores dat het leesvaardigheids- en woordenschatsniveau van leerlingen daalt. Bijna een kwart van de leerlingen leest niet op het niveau dat nodig is om te kunnen functioneren binnen de school of in de maatschappij en loopt risico op laaggeletterdheid.

"In 2010 zijn referentieniveaus geïntroduceerd. Deze geven per onderwijssoort aan welk niveau taal en rekenen leerlingen aan het eind van de schoolperiode minimaal moeten behalen. Voor vmbo-leerlingen is het eindniveau 2F, voor havo-leerlingen 3F" (De Staat van het Onderwijs, 2023). Gedurende de opleiding scoort een groot aantal van onze leerlingen al onder het beoogde referentieniveau voor hun leerjaar. Het Saenredam is genoodzaakt actie te ondernemen om risico op laaggeletterdheid terug te dringen.

"In de 'Staat van het Onderwijs 2019' wordt gesignaleerd dat het percentage laaggeletterden onder 14-jarigen in Nederland tussen 2003 en 2012 is toegenomen van 11,5 naar 17,9%. Geletterd zijn is een elementaire voorwaarde om succesvol te kunnen zijn op school en in de samenleving (Koers OVO Zaanstad tot 2024)". Ondanks dat leerlingen op het vmbo in 2022 vaker een voldoende haalden voor hun eindexamen Nederlands dan in 2021. is de leesvaardigheid en woordenschat van deze vmbo-leerlingen gedaald ten opzichte van het schooljaar vóór corona en schooljaar 2020-2021 (Staat van het Onderwijs, 2023). "Voor leesvaardigheid presteren meer leerlingen in leerjaar 3 op of onder het (lagere) referentieniveau 1F" (ibid, 2023).

Cijfers Saenredam, referentieniveau Nederlands
Schooljaar 20-21: 24% onder niveau (meting: nieuwe brugklas)
Schooljaar 21-22: 34% onder niveau (meting: midden jaar 2*)
Schooljaar 22-23: 37% onder niveau (meting: nieuwe brugklas)
**Het niveau is dalende t.o.v. het referentieniveau voor jaar 2*

Beheersing referentieniveaus Nederlandse leesvaardigheid en rekenen-wiskunde in leerjaar 3 naar schoolsoort, in de jaren 2018-2019, 2020-2021 en 2021-2022

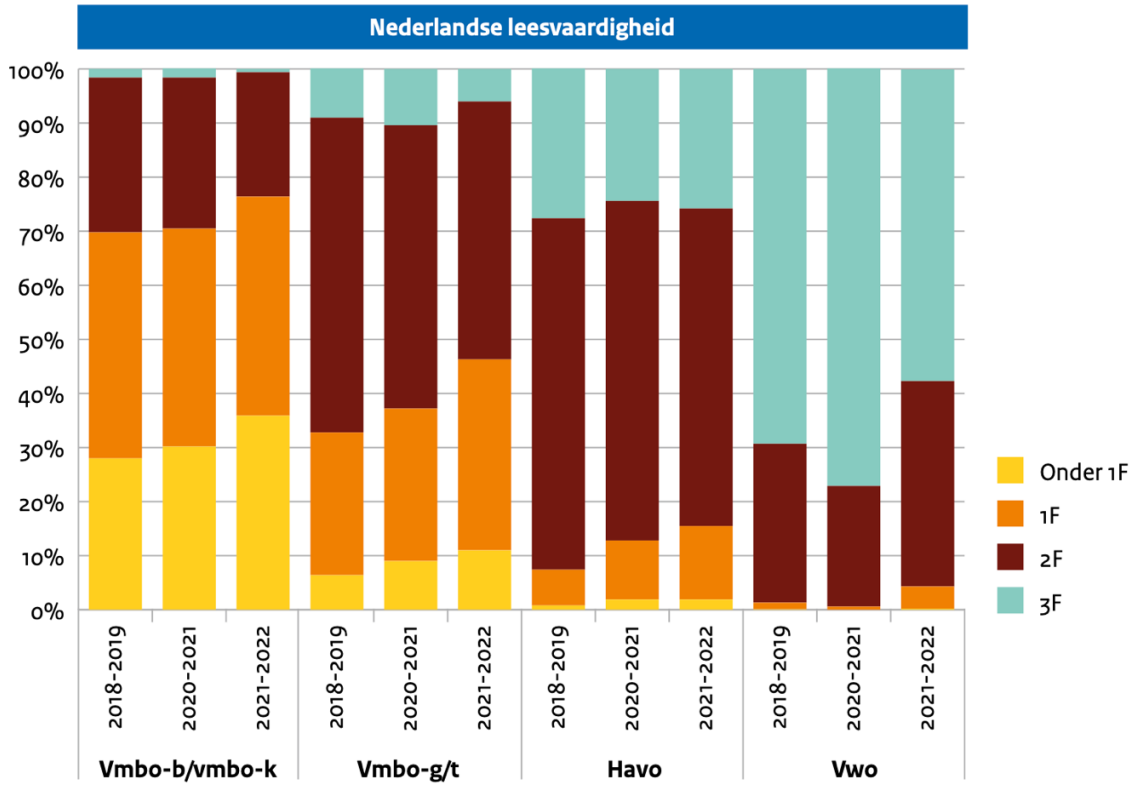

(De Staat van het Onderwijs 2023)

Lezen
Lezen is simpelweg de belangrijkste pijler in de taalontwikkeling van leerlingen. Naast dat leerlingen lezen voor school, is lezen voor plezier minstens zo belangrijk. "Nog steeds halen veel leerlingen in de onderbouw niet de fundamentele niveaus voor taal en rekenen (De Staat van het Onderwijs 2023). In een tijd waarin veel digitaliseert en we gewend raken alles met onze mobiele telefoon te doen (we vullen onze tijd o.a. met social media als TikTok, Snapchat, Instagram, etc.), wordt het steeds lastiger om de tijd te nemen om te lezen. En juist de tijd nemen is nu van groot belang.

> Leerlingen die fictie en/of tijdschriften lezen in hun vrije tijd scoren gemiddeld hoger op alle taal- en leesmaten dan scholieren zonder deze leeservaringen… Dit houdt in dat het lezen van boeken de woordenschat, het leesbegrip en de technische leesvaardigheid van basis- en middelbare schoolleerlingen beïnvloedt, onafhankelijk van het leesniveau. Of een leerling nu vaardig is in lezen of niet, de boekenlezers onder hen hebben een grotere woordenschat en een hoger begrijpend - en technisch leesniveau dan hun leeftijdsgenoten, die niet lezen in hun vrije tijd. (Mol & Bus, 2011)

> Kinderen die plezier beleven aan het lezen van boeken, lezen vaker, wat hun taal- en leesvaardigheden vergroot en het lezen van boeken sneller tot een succeservaring maakt. Deze succeservaringen zullen hen motiveren om te blijven lezen en hun taal- en leesvaardigheden blijven uitbreiden, ook als externe dwang (zoals van ouders en leerkrachten) om te lezen afneemt. (Mol & Bus, 2011)

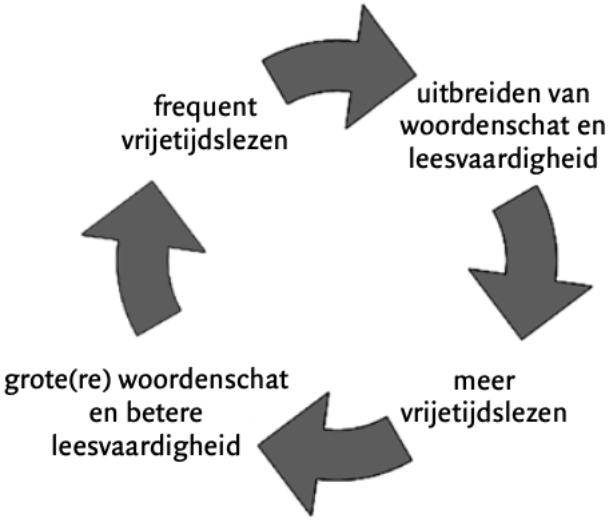

Figuur 1 (Mol & Bus, 2011)

Nu is er een aantal leerlingen wat achterloopt op het beoogde referentieniveau vanwege hun persoonlijke taalleerachtergrond. Naast laaggeletterde leerlingen (*scoren onder referentieniveau 1F/A2 of lager*) zijn er taalzwakke leerlingen (*scoren onder beoogd niveau woordenschat en begrijpend lezen*), leerlingen met een anderstalige thuissituatie (*voertaal thuis is veelal anders dan Nederlands*) en anderstalige of NT2-leerlingen (*Nederlands is hun tweede taal en ze hebben minder dan 6 jaar Nederlands onderwijs gevolgd*). Voor hen zijn er voor een beperkte tijd vrijstellingen of hulpmiddelen beschikbaar gesteld. Leerlingen met dyslexie hebben daarentegen permanent recht op vrijstellingen of hulpmiddelen en vallen daarom voornamelijk onder het zorgbeleid.

Visie

In het OVO Koersplan 20-24 staat het volgende doel:

Ambitie geletterdheid

In 2022 heeft iedere school een taalbeleidsplan vastgesteld waarin leesbevordering en taalgericht vakonderwijs zijn opgenomen.

Norm
In 2024 hebben de leerlingen bij het afronden van hun opleiding het van toepassing zijnde referentieniveau taal behaald:
- Praktijkonderwijs: minimaal 1F
- vmbo: 2F
- havo/vwo: 3F

(Koers OVO Zaanstad tot 2024)

In het schoolplan 2020-2024 van het Saenredam ontbreekt een visie en missie m.b.t. taal en lezen. Het plan vertelt echter wel dat de school bezig blijft met het ontwikkelen van beleid rondom maatschappelijke uitdagingen. De duidelijke achteruitgang van de taal- en leesontwikkeling van de Nederlandse leerling kan als impuls gezien worden voor de opzet en uitvoering van dit taalbeleid (Schoolplan Het Saenredam 20-24).

Realistische doelen voor komend schooljaar

Op het Saenredam wordt het onderwijzend personeel geschoold om tijdens lessen meer en adequater aandacht te besteden aan tekst- en woordbegrip. Aandacht besteden aan goed leren lezen en begrijpen van teksten is niet alleen toebedeeld aan het vak Nederlands – lezen is immers bij elk schoolvak belangrijk. Dit schooljaar worden docenten MVT en zaakvakken geschoold in het gebruik van 'De Leessandwich' en toepassing van Taalgericht Vakonderwijs.

Doelen Saenredam over 2 jaar

Schoolbreed
Over twee jaar heeft de school middels een professionaliseringstraject de docenten uitgerust om de taal- en leesbeheersing van leerlingen blijvend te verbeteren, o.a. door de geregelde inzet van het didactisch hulpmiddel 'De Leessandwich' en een introductie in de drie pijlers van Taalgericht Vakonderwijs (i.e. TVO: context, taalsteun en interactie). Daarnaast is het taalbeleid schoolbreed bekend en zijn er binnen secties afspraken gemaakt over correct vaktaalgebruik, in lessen en op toetsen. Deze sectie-specifieke afspraken zijn ook opgenomen in de vakwerkplannen. Docenten zijn kritisch op hun taalgebruik, controleren hun werk en werken zo mogelijk met het vierogenprincipe.

Schoolleiding
Waar het schoolbrede taalbeleid ook zichtbaar wordt is achter de schermen. I.e. bij sollicitatieprocedures wordt er getoetst wat de kijk is van de sollicitant op TVO en of deze bereid is zich daarvoor en voor lees- en taaldidactiek in te zetten. Schoolleiders hebben het op hun beurt opgenomen in lesobservatieformulieren en bespreken met de docent hoe en in welke vorm er tijdens de lessen actief aan lezen en (vak)taalgebruik besteed wordt.

Toetsbeleid
In het toetsbeleid is ook een paragraaf opgenomen waarin SMART-geformuleerde doelen en richtlijnen staan m.b.t. PTO- en PTA-toetsen.

Sectie Nederlands
Voor Nederlands zijn er doorlopende leerlijnen lezen, schrijven en spreken opgezet. Deze bevorderen een goed taalbeleid, omdat de docenten Nederlands aanleren wat leerlingen bij andere vakken kunnen gebruiken/toepassen in hun vak. De sectie Nederlands heeft een gemeenschappelijke visie op didactiek en toetsing van leesvaardigheid en schrijfvaardigheid (inclusief taalverzorging) ontwikkeld. Daarnaast kunnen docenten Nederlands kunnen vakcollega's helpen met het hanteren van het lezen en schrijven van vakteksten in de les.

Borging

Voor de borging van de doelen en activiteiten (zie bijlage) is een frequent overleg tussen portefeuillehouder en taalcoördinator van cruciaal belang. Ook is het belangrijk dat docenten, aangestuurd door de taalcoördinator en de sectievoorzitters – welke de uitvoer van het vakwerkplan) actief blijven zorgen voor de implementatie van eerdergenoemde didactische handreikingen (i.e. Leessandwich en TVO).

De cijfers liegen er niet om. Landelijk is het niveau taalvaardigheid zeer onder de maat en ook leerlingen op Het Saenredam scoren ruim onder het streefniveau van het referentieniveau Nederlandse taalvaardigheid. Vandaar dat ook een schoolbreed geïmplementeerd taal- en leesbeleid noodzakelijk is.

Let wel: het succes van borging wordt zichtbaar wanneer de plannen en de daaruit voortgevloeide doelen onderdeel zijn geworden van de gehele school. Niet alleen van de taalcoördinator en de schoolleiding.

Wanneer het taalbeleidsplan verloopt, eind schooljaar 2023-2024

Dit taalbeleidsplan loopt gelijk aan het schoolplan en moet aan het eind van schooljaar 2023-2024 worden herzien. De ambities van Het Saenredam, maar ook die van OVO Zaanstad veranderen en het taalbeleidsplan zal te zijner tijd geconformeerd moeten worden aan voorgenoemde ambities.

Begroting

Voor de taalcoördinator is een minimale taakomvang van 80 klokuren op jaarbasis wenselijk. De taakomschrijving omvat o.a. het coördineren van taal- en leesbevorderende activiteiten binnen de school, een tweemaandelijks overleg met de portefeuillehouder en het herzien van het taalbeleidsplan.

Bijlage: **Activiteitenplan**

Doel	**Gewenste opbrengst (wat willen we bereikt hebben en bij wie?)**	**Activiteiten**	**Planning**	**Evaluatie**
Introductie Taalgericht Vakonderwijs (TVO) op Het Saenredam.	Alle docenten zijn bekend met de drie pijlers van TVO (context, taalsteun, interactie) en richten hun onderwijspraktijk hierop in.	Workshop Marieken Pronk voor docenten zaakvakken. Andere docenten n.t.b.	Workshop 1: 29-09-2022 Workshop 2: 26-01-2023 De anderen n.t.b.	In het schooljaar 2022-2023 zullen middels lesobservaties en evaluatieve gesprekken nagegaan worden in hoeverre het onderwijs van de gefaciliteerden is ingericht op het gebruik van TVO.
Introductie De Leessandwich bij de zaakvakken (ec/gs/ml/ak).	Docenten zijn geïntroduceerd in de theorie achter en de werkwijze van De Leessandwich. Ze gebruiken dit didactisch instrument met regelmaat in hun lessen.	Workshop Marieken Pronk voor docenten zaakvakken De school heeft middels een professionaliserings-traject de vakdocenten uitgerust om de taalbeheersing van leerlingen te verbeteren. O.a. door inzet Leessandwich. Ken heeft een mail gestuurd waarin hij collega's oproept hem te laten uitnodigen voor een lesbezoek.	Workshop 1: 29-09-2022 Workshop 2: 26-01-2023	A.d.h.v. dit lesbezoek wordt geëvalueerd hoe en hoe goed de Leessandwich is ingezet.
Introductie De Leessandwich bij de moderne vreemde talen (MVT).	Docenten zijn geïntroduceerd in de theorie achter en de werkwijze van De Leessandwich. Ze gebruiken dit didactisch instrument met regelmaat in hun lessen.	Workshop door De Talengroep o.l.v. Peggy van Hoesel. Ken heeft een mail gestuurd waarin hij collega's oproept hem te laten uitnodigen voor een lesbezoek.	Workshop 1: 13-01-2023 Workshop 2: 24-03-2023	A.d.h.v. dit lesbezoek wordt geëvalueerd hoe en hoe goed de Leessandwich is ingezet.
Ondersteuning sectie Nederlands.	Er zijn doorlopende leerlijnen lezen, schrijven en spreken opgezet. Deze bevorderen een goed taalbeleid, omdat de docenten Nederlands aanleren wat leerlingen bij andere vakken kunnen gebruiken/toepassen in hun vak. De sectie Nederlands heeft een gemeenschappelijke visie op	Ondersteunende sessies o.l.v. Marieken Pronk	14-09-2022 07-12-2022 08-03-2023 07-06-2023	Gedurende het jaar heeft de sectie Nederlands verschillende vaardigheden, zoals leesvaardigheid en schrijfvaardigheid, onder de loep genomen. We hebben ons verdiept in de theorie én we zijn praktisch aan de

	didactiek en toetsing van leesvaardigheid en schrijfvaardigheid (inclusief taalverzorging). In schooljaar 2022-2023 is in klas 1 en klas 4 een nieuwe methode in gebruik genomen. Blink Nederlands. Docenten kunnen vakcollega's helpen met hanteren van het lezen en schrijven van vakteksten in de les.			slag gegaan. We hebben bijvoorbeeld gekeken naar de doorlopende leerlijnen, de manier waarop we lesstof aanbieden in de klas, de digitalisering van het onderwijs en het verwerken van de actualiteit in onze lessen.
Taalbeleid (sectiespecifiek en schoolbreed).	Taalbeleid schoolbreed bekend. In secties afspraken gemaakt over juist (vak)taalgebruik in lessen en op toetsen. Docenten zijn kritisch op hun taalgebruik, controleren hun werk en werken waar mogelijk met het vierogenprincipe.	Ken heeft een mail gestuurd waarin hij oproept zich te laten uitnodigen voor een sectieoverleg waarin er sectiebreed over taalvaardigheid gesproken kan worden. Tineke en Ken zijn in overleg over het schoolbreed taalbeleid. Ook toetsbeleid speelt een rol.	Vanaf schooljaar 2022-2023.	Aan het eind van schooljaar 2022-2023 heeft Ken tenminste eenmaal gesproken met de sectievoorzitter en zo mogelijk met sectieleden over de behoefte en de doelen van de sectie m.b.t. (vak)taal en het opnemen van taalspecifieke doelen in het vakwerkplan.

Literatuur:

Inspectie van het Onderwijs (2023). *De Staat van het Onderwijs 2023*. Inspectie van het Onderwijs. Geraadpleegd van https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023

Mol, S., & Bus, A. (2011). Lezen loont een leven lang: De rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren. *Levende Talen Tijdschrift*, *12*(3), 3–15. Geraadpleegd van https://lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/23

Openbaar Voortgezet Onderwijs Zaanstad (2020). *Koers OVO Zaanstad tot 2024.* OVO Zaanstad. Geraadpleegd van: https://www.ovo-zaanstad.nl/koers-buitengewoon-goed-onderwijs/

Het Saenredam (2020). *Schoolplan Het Saenredam 2020-2024.* Het Saenredam. Geraadpleegd van: https://www.saenredam.nl/onze-visie/